

Wielie Elhorst en Stijn van der Woude (red.)

**Zie de
regenboog
en prijs
zijn maker**

EEN HANDREIKING
VOOR **ROZE**
VIERINGEN

Wielie Elhorst en
Stijn van der Woude (red.)

*Zie de regenboog en
prijs zijn maker*

Een handreiking voor roze vieringen

UITGEVERIJ **KOK** UTRECHT

Voorwoord van ds. René de Reuver

Zie de regenboog

Telkens weer is het een fascinerend gezicht: de zon die in waterdruppels het hele spectrum van kleuren tevoorschijn tovert. En dat in de vorm van een boog die de aarde lijkt te omvatten. Een boog om onder te schuilen. Waar je blij van wordt, ondanks de regen.

Het is bijzonder dat uitgerekend de regenboog het symbool is van de LHBT+-beweging. Hoewel natuurkundig helemaal te verklaren, heeft elke regenboog iets mysterieus. Hij roept veel op. Juist door de combinatie van zon en regen, de veelheid van kleuren en de kwetsbaarheid en, last but not least, doordat hij er soms als bij verrassing zomaar staat. Als een geschenk van hogerhand.

Regenbogen zijn er om gezien te worden. De titel van dit boekje roept je hiertoe op: zie, de regenboog! De eerste die in de Bijbel wordt opgeroepen om de regenboog te zien is God. Nadat de aarde weer is drooggevalen en de schepping weer kan opbloeien, ziet God de regenboog. Een boog in de wolken die Hem herinnert aan zijn trouw aan al wat leeft op aarde. Als God de regenboog ziet zegt Hij tegen Noach: 'dit is het teken van het verbond dat ik met alle levende wezens op aarde gesloten heb.' (Genesis 9 : 17).

In dit boek worden veel voorbeelden gegeven en suggesties gedaan voor roze vieringen. Vieringen om het leven onder de regenboog te vieren. Vieren is wezenlijk voor elke geloofsgemeenschap. De bron ervan ligt bij God, de Schepper. Bij zijn gave van het leven, van jouw leven, van de kleur aan het leven dwars door regendrup-

pels heen, van zijn trouw aan al wat leeft, dus ook aan jou. Dit vraagt om reactie. Het daagt je uit om je maker te prijzen. Precies om deze reactie gaat het in dit boek. Het biedt handvatten voor veel verschillende 'regenboogvieringen'.

Roze vieringen zoomen in op één kleur van de regenboog: de roze. Een regenboog bestaat uit alle kleuren. Zij hebben allemaal, inclusief de roze, hun eigen plek in de boog. Uitgerekend de boog van alle kleuren herinnert God aan zijn trouw aan al wat leeft.

Mijn hoop is dat dit boekje je mooie ideeën aan de hand doet voor inspirerende roze vieringen. Hoe verschillend ze onderling ook zullen zijn, hopelijk dagen ze je uit om de regenboog te zien en je schepper te prijzen. Je zult zien dat je er blij van wordt!

René de Reuver
Scriba van de generale synode
van de Protestantse Kerk in Nederland

Voorwoord van Tanja Ineke

Ik geloof in bezinning, in tijd nemen om stil te staan. Om ruimte te geven aan verwondering, om vragen te stellen en om gedachten vorm te laten krijgen. Vaak alleen, soms in verbondenheid. In juni 2016 was ik aanwezig bij de intrededienst van Wielie Elhorst als predikant met een bijzondere opdracht voor de LHBTI-gemeenschap. Een ontroerend moment, want hoe bijzonder is dat?! In tal van landen worden LHBTI's buitengesloten en vervolgd uit naam van de kerk. De Protestantse Kerk Amsterdam gaf hem juist deze bijzondere opdracht: om LHBTI's als predikant te dienen. Een roeping die hij, zoals hij het in eigen woorden zei, 'vroom en vrolijk' aanvaardde.

Het is een mooi signaal van de Protestantse Kerk Amsterdam naar alle gelovigen, en in het bijzonder naar gelovige LHBTI's. Zaken als homoseksualiteit en genderidentiteit liggen in gelovige kringen op zijn zachtst gezegd vaak ingewikkeld.

Tegelijkertijd mogen we constateren dat er vooruitgang wordt geboekt, niet in de laatste plaats dankzij de inspanningen sinds jaar en dag van Wielie Elhorst zelf. Het is mede door zijn inzet dat tegenwoordig ook in orthodox-christelijke kringen vaker mét LHBTI's wordt gesproken, in plaats van over hen. Hij nam initiatieven om kerken en kerkleiders te wijzen op hun verantwoordelijkheid jegens de christelijke LHBTI's. En hij draagt de boodschap uit aan alle LHBTI's, gelovig én ongelovig, dat christen-zijn en LHBTI zijn in het geheel niet hoeft te botsen.

Zijn speciale opdracht aanvaardde hij niet alleen vroom en vrolijk, maar ook met verve. Dit boek is daarvan het tastbare resultaat. De toenemende vraag naar roze vieringen door kerkelijke gemeenschappen in heel Nederland is verheugend en verheffend. Misschien is dat wel het mooiste aan dit boek: de handreikingen in deze bundel zijn in de eerste plaats bedoeld om aan deze bestaande behoefte te voldoen.

Een viering is een plek voor bezinning en inspiratie, of je nu gelovig bent of niet. Het is een uitnodiging om van elkaar te leren, om over elkaar te leren. Een appel om lief te hebben, over onze tegenstellingen heen. *Love wins* is een motto dat de laatste jaren vleugels kreeg binnen de internationale LHBTI-beweging. Ik denk dat veel mensen inspiratie zullen putten uit deze mooie bundel en sluit af met twee coupletten uit een lied van Sytze de Vries uit de intrededienst van Wielie Elhorst. Een prachtige illustratie van het motto *Love wins*:

*Laat de liefde maar gebeuren, als een wonder van het licht,
als een regenboog vol kleuren, door de hemel zelf gesticht.*

*Liefde vraagt ons om ontferming, tegen wie haar vlammen dooft.
Wie haar rechten wil beschermen, vindt in liefde zelf geloof.*

Tanja Ineke
Voorzitter COC Nederland

Inleiding

Op 30 juni 1990 was ik voor het eerst in een roze viering. Met ruim achthonderd mensen kwamen we samen in de kerk van de Dominicanen in Zwolle. Het was mijn eerste Roze Zaterdag. Met een kleine groep ‘zielepoten’ (oude spelling), homoseksuele theologen uit Kampen, waren we die ochtend vroeg naar de provinciehoofdstad gefietst. Ik had nog nooit een roze viering bijgewoond, maar had het wel aangedurfd mee te doen in de voorbereidingsgroep. Ik zat er vooral een beetje bij, kan ik mij nog herinneren. Dat was ook niet zo gek. Opgegroeid in de evangelicale en vrije traditie van het Leger des Heils wist ik liturgisch van toeten noch blazen. Ik had geen idee van al het materiaal dat voorhanden was en ook niet hoe je in een religieuze viering de ervaringen van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen laat klinken of ter sprake brengt. Het was een avontuur, dat wel, onder de bezielende leiding van Kees Posthumus, destijds emancipatiewerker van het LKP – de koepelorganisatie van de christelijke LHBT+-beweging. Ondanks mijn onbekendheid met het fenomeen roze viering en mijn liturgische geschutter heb ik nooit één seconde getwijfeld over het nut of de noodzaak of de wenselijkheid van een roze viering. Ik was een bevrijd mens en ik voelde de behoefte het plezier van de vrijheid te delen met anderen die ook hadden meegemaakt hoe goed het was jezelf niet langer te verbergen, de mensen in je omgeving openlijk tegemoet te kunnen treden, het juk van het geheim over jezelf af te werpen. En die bevrijding kon je vieren op een Roze Zaterdag, ook in de kerk, juist in de kerk, voor het aangezicht van God.

Het is moeilijk te zeggen wat een roze viering precies is. Het is eigenlijk een containerbegrip waaronder allerlei soorten vieringen vallen: van heel kerkelijk, nauw aansluitend bij traditionele liturgie – van de vieringen van Dignity Nederland (waar vooral veel rooms-katholieke LHBT+-personen kwamen) tot en met experimenten waarin ruimte is voor allerlei vormen van interactie en (theater)spel, zoals de openingsviering tijdens EuroPride 2016 in het Vondelpark in Amsterdam, georganiseerd vanuit de Protestantse Kerk Amsterdam. Ook de bedoelingen van roze vieringen verschillen sterk van elkaar: van gedachtenis, zoals de jaarlijkse wakes ter gelegenheid van de Internationale Dag tegen Homofobie, Bifobie en Transfobie (IDAHOBIT) in Amsterdam tot en met emancipatie en sociale acceptatie, zoals de vieringen die in Lelystad mede door het Bureau Gelijke Behandeling worden georganiseerd.

In de jaren zestig werden er voor het eerst vieringen georganiseerd met bijzondere aandacht voor homoseksualiteit. Dat gebeurde vooral in de kerken en het waren vooral pastores en andere bondgenoten die er het initiatief toe namen. Bijzonder waren de vieringen waarin een zegen werd uitgesproken over homorelaties, zoals dominee Martin Brussaard deed. Helaas is over deze vieringen weinig bekend, omdat ze meestal in besloten kring werden gehouden. Noemenswaardig hier is ook de ‘viering’ waarbij Gerard Reve en zijn partner ‘Teigetje’ hand in hand de Vondelkerk in Amsterdam uitschreden. Dit was de apotheose van een huldiging door de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde in samenwerking met de VPRO. De roze vieringen zoals we die nu kennen vinden hun oorsprong in de vieringen zoals die voor het eerst op en rond Roze Zaterdag plaatsvonden. Een voorbeeld daarvan zijn de diensten in het Studentenpastoraat van Enschede en Utrecht die in de late jaren tachtig van de vorige eeuw roze gingen vieren. In 1981 al werd tijdens de Roze Zaterdag in 's-Hertogenbosch een oecumenische gebedsdienst georganiseerd in de rooms-katholieke Sint-Janskerk. Vermelding verdienen hier ook de vieringen die werden

gehouden door het hierboven al genoemde Dignity Nederland, onder aanvoering van jonkheer Floris Michiels van Kessenich die wenste dat ook praktiserende homoseksuelen aan de eucharistie deel zouden kunnen nemen. Dat was in 1987. Dit soort vieringen ‘in eigen kring’ vonden toen al jaren plaats in de Verenigde Staten van Amerika waar de zogenaamde Metropolitan Community Church was opgericht, door Troy Perry en anderen. En er werd ook niet slechts in christelijke kring gevierd. In de jaren tachtig van de vorige eeuw ontstonden ook de roze vieringen van het joodse Sjalhomo.

Inmiddels is de verscheidenheid van roze vieringen groter dan ooit. Zoals genoemd is het lastig ze allemaal onder één noemer samen te brengen, maar kenmerkend is, denk ik, de wijze waarop in deze vieringen het leven van LHBT+-personen kleur geeft aan de verhalen uit de Bijbel (en vice versa) én hoe deze voor hen een eigen, bevrijdende kracht hebben, ondanks de LHBT+-fobe interpretatie van de Bijbel zoveel eeuwen lang. In roze vieringen herkennen LHBT+-personen in de verhalen uit de Bijbel de goede boodschap die ook hun leven ‘vertelt’.

Van mijn eerste roze viering kan ik mij weinig herinneren, behalve een mix van gevoelens, heen en weer bewegend tussen gêne en trots. Ik weet nog dat er een grote roze driehoek hing achter het altaar die ieder moment voorover leek te kunnen vallen, maar vooral herinner ik me nog het ‘delen van olie’. Ongetwijfeld had het iets te maken met het gekozen Bijbelverhaal. Ik mocht assisteren bij het uitdelen van de bakjes met olie. De opdracht was je vingers er een beetje in te dippen en het vervolgens op een zelfgekozen plaats aan te brengen bij degene die naast je zat. De olie werd overal aangebracht, in de holte van een knie, op een bovenbeen, op het tipje van een neus, in de nek. Het gebeurde vol liefde en misschien ook wel met een vleugje erotisch genoeg. Ik hield het op een knie, ik weet niet eens meer van wie ook weer. Maar de toon was voor mij gezet. Ik was op toonhoogte, in een viering die mij helemaal mee-

nam in wie ik was en ook liet zien wat samen roze vieren aan extra kwaliteit kan toevoegen: geen liturgie waarin je rustig weg kunt soezen (als is dat op z'n tijd ook niet verkeerd) maar een viering die vroom én vrolijk de grens opzoekt, prettig stoort, onrustig maakt, de buik laat kriebelen. Juist het lichaam dat vaak ongemoeid wordt gelaten, zeker in protestantse kerkdiensten, kreeg in die viering in de Dominicanenkerk in Zwolle alle aandacht: dat lichaam met al zijn verlangens, ook de seksuele, dat – zeker in 1990 nog – zo vaak een opdonder kreeg om wat er allemaal niet mee zou mogen. Het aantal roze vieringen is niet meer bij te houden en steeds duiken er weer nieuwe initiatieven op, dwars tegen de tijdsgeest in. Er gebeurt dus iets, nee niet altijd even spannend, maar altijd wel zo dat het mensen raakt kennelijk, en iets zegt over hun leven dat essentieel is, het op Verhaal brengt.

Deze handreiking probeert iets van de rijkdom van het roze vieren in beeld te brengen, maar het is verre van volledig. Dat kan ook bijna niet meer met wat er tegenwoordig allemaal gebeurt. Ook theologisch is de handreiking niet 'volledig'. In de aangeboden orden van dienst (programma's) staan verschillende perspectieven naast elkaar, steeds het resultaat van het werk van de betreffende voorbereidingsgroep. De roze draad die overal doorheen loopt, is het spoor van God zelf, die steeds weer zichtbaar wordt in de levens- en geloofservaringen die LHBT+-personen en hun bondgenoten met elkaar delen en vieren. Hopelijk is de handreiking een 'Fundgrube' van ideeën en mogelijkheden voor nieuwe roze vieringen. En hopelijk plaatst het het roze vieren in perspectief en reikt het wat handvatten aan bij de voorbereiding. Hoe dan ook, doe het, vier roze, met iedereen, of liever: vier alle kleuren van de regenboog, de belofte van Gods eeuwige trouw aan de mens zelf, totdat het niet meer nodig is.

Wielie Elhorst

Wat is een roze viering? Hoe organiseer je zo'n bijeenkomst? Hoe vier je inclusief? Welke Bijbelverhalen en liederen zijn daarvoor geschikt? Wie kiest voor het organiseren van een roze viering, kiest voor de bijzondere ervaringen en verhalen vanuit de LHBT-gemeenschap. Deze ervaringen en verhalen kunnen pijnlijk zijn of moeilijk om naar te luisteren, maar ze kunnen evengoed vol vreugde en inspiratie zijn. Een roze viering laat zien hoe veelkleurig Gods liefde is.

Wielie Elhorst is theoloog en christelijk LHBT-activist. Hij werkt voor de Protestantse Kerk Amsterdam als predikant met bijzondere opdracht voor de LHBT-gemeenschap en is een van de voorzitters van het European Forum of LGBT Christian Groups.

Stijn van der Woude studeert Geestelijke Verzorging aan de Vrije Universiteit en is predikant in opleiding aan de Protestantse Theologische Universiteit. Hij schreef zijn masterthesis over de verschillen tussen christelijke homoseksuele en heteroseksuele studenten.

'Mijn hoop is dat dit boek je mooie ideeën aan de hand doet voor inspirerende roze vieringen. Hoe verschillend ze onderling ook zullen zijn, hopelijk dagen ze je uit om de regenboog te zien en je schepper te prijzen. Je zult zien dat je er blij van wordt!' – René de Reuver, scriba van de generale synode van de PKN

'Een viering is een plek voor bezinning en inspiratie, of je nu gelovig bent of niet. Het is een uitnodiging om van elkaar te leren, om over elkaar te leren. Een appel om lief te hebben, over onze tegenstellingen heen.' – Tanja Ineke, voorzitter COC Nederland

www.kok.nl

KOK